

ПЕТО ЗАСЕДАНИЕ

Вторник, 3 април 1990 г.

(Открито в 9 часа)

Председател Станко Тодоров: Уважаеми народни представители! В залата има необходимия брой депутати и можем да пристъпим към работа.

Откривам днешното сутрешно заседание на шестнадесетата сесия на Девето народно събрание.

Преди да пристъпим към второ разглеждане на трите законопроекта — за изменение и допълнение на Конституцията, за избор на Велико народно събрание и за политическите партии, предлагам в дневния ред да включим още две точки:

1. Предложение за избор на Председател на Републиката.
2. Предложение за разпускане на Народното събрание.

Моля народните представители, които са съгласни с тези две нови точки в дневния ред, да гласуват.

Има ли против? — Няма.

Приема се предложението.

Преминаваме към второ разглеждане на законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията на Народна република България.

Давам думата на докладчика на комисията Васил Мръчков.

Васил Мръчков: Уважаеми другарки и другари народни представители! След приемането на законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията на първо гласуване от Народното събрание на 30 март той беше изпратен за допълнително обсъждане в Законодателната комисия съвместно с ръководствата на другите постоянни комисии.

На заседание на Законодателната комисия с ръководствата на другите постоянни комисии бяха обсъдени предложенията на народните представители, направени при обсъждането на законопроекта, както и писмените предложения на държавни органи, които бяха получени междувременно в Народното събрание.

При това обсъждане специално внимание беше отделено и задълбочено беше разгледано споразумението по основните идеи и принципи на законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията на Националната кръгла маса от 30 март т.г. На заседанието присъствуваха и в обсъждането взеха участие освен народните представители научни работници и специалисти, както и група експерти от Съюза на демократичните сили. Времето, с което разполагаше Законодателната комисия, беше изключително кратко, което наложи да се работи при голямо напрежение.

В резултат на станалите разисквания Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии предлагат на Народното събрание следните предложения в допълнение на тези, които бяха раздадени на народните представители на 30 март т.г.

Първо, по чл.1 от Конституцията. Редица народни представители — Илчо Димитров, Димитър Димитров, Михаил Геновски и др., направиха предложение в определението на Народна република България, наред с нейните основни характеристики като демократична и правова държава, да бъде посочено и качеството парламентарна.

Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии намират това предложение за правилно и предлагат чл.1 да придобие следната редакция: „Народна република България е демократична, парламентарна и правова държава“.

Съображенията за възприемане на това предложение се извеждат от качествено новата роля, която се отрежда на Народното събрание като върховен постоянно действащ орган на държавната власт, който единствено осъществява законодателна дейност и заедно с това върховния контрол в държавата, избира и освобождава правителството и други висши органи на държавна власт и осъществява върховното ръководство на вътрешната и външната политика на държавата.

Второ, в чл.4, ал.1 между главните насоки в развитието на държавата след думите: „постоянно разширяване на демокрацията“ се добавят „и развитието на местното самоуправление“.

Това допълнение е направено в изпълнение на споразумението на „кръглата маса“. То е оправдано, защото по този начин напълно се очертава процесът на демократизацията в развитието на обществото, която намира в местното самоуправление своето естествено продължение в общините и кметствата, където живеят гражданите.

Трето, в чл.5, в който се установяват основните принципи, върху които се изгражда и действа политическата система на обществото, са включени два нови принципа — единство и неделимост на нацията и държавата и политическият плурализъм.

Извеждането на тези два основни принципа се налага по следните съображения:

Единството и неделимостта на нацията и държавата при сегашната политическа обстановка в страната и за бъдещето на страната подчертава единния характер на българската държава и нация, единението на българския народ и недопустимостта на неговото разделяне и разкъсване на верска, етническа, езикова или друга основа.

Политическият плурализъм пък като нов принцип в политическата система на обществото е ново явление в нашия обществен

живот, чието начало постави 10 ноември 1989 г. То съществува реално и замени декретираната политическа монолитност. Част от раждащата се политическа демокрация в нашето общество намира израз в оформящата се политическа опозиция, която е необходима за здравословното развитие и очистване на обществото от наследството на миналото.

Четвърто, Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии не споделиха предложението за отмяна на чл.12 от Конституцията, което беше мотивирано с изискването да се осъществи пълна деидеологизация на конституционните текстове. Всъщност тази линия е проведена в законопроекта с предлаганата отмяна на преамбюла и с изменението на членове 38, 39, 45, 46 и други от Конституцията. Но при чл.12 от Конституцията съвсем не става дума за деидеологизация. Както ви е известно, тази разпоредба предвижда принадлежността на Народна република България към световната социалистическа общност като едно от главните условия за нейната независимост и развитие. Като оставим настрана големия въпрос за настоящето и бъдещето на социалистическата общност, така както е имано предвид в Конституцията от 1971 г., стои и един голям въпрос за гарантираност на нашата независимост и за международните задължения на Народна република България към Организацията на Варшавския договор и Съвета за икономическа взаимопомощ, които свързват Народна република България с многостранни международни договори.

Ето защо отмяната на чл.12 в рамките на предприеманите сега частични изменения на Конституцията по мнението на Законодателната комисия би имало неблагоприятни международноправни последици и може да се възприеме като акт на едностранно дезангажиране от международни задължения на Народна република България.

Пето, по чл.16, ал.1 народният представител Иван Тенев предложи да се заменят думите „телефоните и радиото“, в тази разпоредба се установяват обектите, които са изключително държавна собственост, да се заменят с „телефонната мрежа и радиоразпръскването“, защото в сегашната си редакция този текст би могъл да създаде впечатление, че изключителна държавна собственост са и телефоните, и радиоапаратите.

Този въпрос досега не е създавал затруднения в законодателството и в практиката. Нещо повече, тези понятия са добили гражданственост и са употребени като абстрактни, които означават точно определени обекти на държавната собственост.

Що се отнася до една друга бележка на др.Тенев, че по този начин ще се попречи на чуждестранно участие в тези обекти, Законодателната комисия смята, че участието на чуждестранни лица може

да се постигне чрез договори за тяхното техническо модернизиране, без да се отстъпва правото на собственост на чуждестранни физически и юридически лица.

Шесто, едно следващо предложение на другаря Тенев се отнася до чл.22, ал.4 относно монополизирането на стопанската дейност, нелоялната конкурентност и нарушаването на правата на потребителите. Законодателната комисия приема предложението на др.Тенев, че важността на тези въпроси изисква уредбата им със закон, и затова предлага в чл.22, ал.4 да се добави ново изречение със следния текст: „Тези въпроси се уреждат с отделен закон”.

Седмо, по предложение на министъра на народното здраве се предлага нова редакция на чл.43 от Конституцията. Тази разпоредба се отнася до правото на общественно осигуряване. Гражданите имат право на осигуряване при болест, бременност, майчинство, отглеждане на дете, злополука, инвалидност, безработица, старост и смърт, както и подпомагане в установените от закона случаи. В ал.2 това право се осъществява чрез задължително и доброволно общественно осигуряване и отделяне на необходимите средства от бюджета. Алинея 3 гласи, че осигурителите и осигурените участвуват в управлението на общественото осигуряване.

Новото в предлаганата редакция е не само включването на осигуровката за безработица, което се налага от настъпващите изменения в трудовата заетост на гражданите. Но тя създава и конституционна основа на новия закон за социалното осигуряване. От друга страна, преминаването на страната към пазарна и социално ориентирана икономика налага част от разходите за общественото осигуряване да се поемат от осигурителни фондове, създадени от задължителни и доброволни вноски, а не само от държавния бюджет, както е сега.

В чл.53, ал.1 относно свободата на съвестта след предлаганото ново изречение, съгласно което гражданите могат свободно, по свой избор да изповядват или възприемат религия и да извършват религиозни обряди и ритуали, се предлага да се добави, „както и да водят религиозна или атеистична пропаганда”. Това предложение доразвива и обогатява идеята за свободата на съвестта. То е в съответствие с чл.18 от Пакта за граждански и политически права.

В чл.54, ал.1, която се отнася до правото на гражданите да изразяват своето мнение от политически, икономически, социален, културен и религиозен характер, се предлага да бъдат добавени две нови изречения: „Гражданите имат право свободно да изразяват и разпространяват своето мнение чрез слово, печат и по друг начин, както и да се информират при свободен избор на източниците за информация. Цензура не се допуска.”

Тези допълнения целят да разширят свободата на словото, печата, на свободното информироване на гражданите чрез свободен достъп до източници на информация и да улеснят движението и обмяна на информация.

Следващите няколко предложения се отнасят до правомощията на Председателя (Президента) на Републиката. Предлагат се съответни промени на разпоредбата на новата глава пета на Конституцията.

Първото от тях се отнася до изменението на чл.92, ал.1, точка 6. В досегашния си вид тя предвижда правомощието на президента да взема решения за провеждане на референдуми. Това правомощие сега е и продължава да бъде предоставено на Народното събрание — чл.78, точка 3 от Конституцията.

При това положение и като се има предвид, че с предложенията за избор на председателя на Народното събрание той получава своята власт от парламента, правилно би било за него да се запази правомощието да насрочва провеждането на референдуми.

В този смисъл е и новата редакция на т.6, която се предлага да гласи: „Определя датата за произвеждане на референдуми, когато има решение по кой въпрос да се произведе референдумът”.

Сериозни дискусии предизвиква правомощието на Президента, съгласувано с председателя на Народното събрание и председателя на Министерския съвет да разпуска предсрочно Народното събрание — член 92, точка 9. Това правомощие, което има твърде голяма правна и властническа сила, поставя фактически президента над Народното събрание. То би могло да се оправдае, ако президентът е избран пряко от народа. Но при възприетото сега разрешение изборът на президент на република да се извършва от Народното събрание то не се съчетава с източника на неговата власт. Ето защо правилно би било то да отпадне. В този смисъл е и предложението на Законодателната комисия.

Оживени разисквания предизвикаха и разпоредбата на чл.93, т.14, съгласно която Президентът обявява обща и частична мобилизация, военно или друго извънредно положение по предложение на Министерския съвет, когато Народното събрание не заседава. Преди всичко в тази разпоредба се съдържат твърде разнообразни правомощия, които имат съществено различно значение и правни последици. Едни са те при мобилизацията, а други при извънредното военно положение.

Дължа да посоча пред Народното събрание, че в споразумението на „кръглата маса” са посочени основните предпоставки, при които това правомощие се упражнява, когато е застрашена сигурността на страната и териториалната ѝ цялост, при стихийни бедствия и в случаите, когато е нарушено функционирането на органите на държавната власт.

След станалите разисквания Законодателната комисия предлага да се добави следното ново изречение към чл.93З, т.14: „В тези случаи Народното събрание се свиква, за да се произнесе по решението.“

Има се предвид по решението на Президента за обявяване на мобилизация, на военно или друго извънредно положение. Какви са съображенията на Законодателната комисия?

Първо, при едно постоянно действащо Народно събрание тези правомощия нормално ще се упражняват от парламента и само по изключение, когато Народното събрание не заседава, от Президента — за времето, когато парламентът е във ваканция.

Второ, чл.90, ал.2 от Конституцията възлага на Президента на Републиката властта да осигури нормално функциониране на държавните органи. А това правомощие е част от неговите властнически правомощия да организира нормалното функциониране на държавните органи.

Трето, като гаранция срещу неоправдано прилагане на някои от тези мерки се предвижда свикването на Народното събрание и тогава върховният орган на държавната власт ще се произнесе дали президентът обосновано и конституционносъобразно е прибегнал до някои от тези крайни мерки. По този начин се цели създаването на конституционен механизъм, с който ще се противодейства, ако упражняването на това правомощие не е съобразено с духа на Конституцията.

И все пак, като имам предвид важността на въпроса и конкретното отношение, към което Законодателната комисия се придържах при обсъждането на ангажиментите, поети от споразумението, позволих си да изложа по-подробно този въпрос и с това да дам възможност и на Народното събрание да си каже думата.

Още един въпрос беше предмет на обстойно обсъждане в Законодателната комисия. Той се отнася до чл.92, т.10, съгласно който Президентът на Републиката има право да отменя противозаконните актове на Министерския съвет, на министерствата и другите ведомства. Срещу това правомощие на Президента се възразяваше от експертите на Съюза на демократичните сили, като се изтъкваха съображения, че в споразумението то изрично не е предвидено и че това правомощие не е присъщо на президентската власт, а е по-подходящо за един конституционен съд или за комитет за конституционен надзор.

Законодателната комисия не споделя това разбиране. Вярно е, че това правомощие изрично не е предвидено в споразумението, но то не е изключено от него. Нещо повече, по разбирането на Законодателната комисия това правомощие на Президента следва от неговото общо конституционно положение на държавен глава и от обобщеното очертаване на неговите правомощия в чл.90, ал. 2,

когато се предвижда, че очертава неговата функция да осигурява нормална дейност на държавните органи. Нормална е дейността на държавните органи, която се основава на законосъобразни актове, издадени от правителството и от неговите органи, и когато те са незаконосъобразни, Президентът в рамките на своите правомощия по чл.90, ал.2 не само би следвало, но, струва ни се, е длъжен да им противодействува, като ги отменя. И тъкмо това предвижда всъщност чл.92, т.10, като конкретизира едно общо правомощие на Председателя на Републиката в една специална разпоредба.

Второ, обсъждането на това правомощие следва и от едно друго правомощие на Президента по чл.92, ал.1, т.1, съгласно която той осигурява спазването на Конституцията, законите, правата и свободите на гражданите. А той би могъл ефективно да изпълни това свое правомощие и като отменя противозаконните актове на Министерския съвет, на министерствата и другите ведомства, които по самото си естество, когато са противозаконни, са нарушение на Конституцията и законите, а в редица случаи могат да нарушават правата и свободите на гражданите. Впрочем Законодателната комисия е за запазването на това правомощие на Президента особено сега, докато в нашата правна система няма специален орган за конституционен надзор. Когато такъв орган бъде създаден и това е необходимо да стане с новата Конституция, въпросът, разбира се, следва да бъде обсъден отново.

Законодателната комисия предлага да бъде заличен чл.93 от Конституцията, съгласно който Председателят на Републиката в 15-дневен срок от представянето на закона за подписване може да го върне с възражение на Народното събрание, което е длъжно да го обсъди отново. Това правомощие поставя Президента в надмощно положение спрямо Народното събрание. То би могло да има място при пряк избор на Президента от народа, но не е вътрешно съгласувано със сегашното разрешение, при което той се избира.

И накрая едно последно предложение, което произтича непосредствено от общата идея, от която изхожда Конституцията за президента като държавен глава, който олицетворява единството на народа и стои над политически партии, над партийни интереси и над интересите на отделни групи, се отнася до предвиждането в чл.95, ал.2 наред с другите изисквания, че Президентът и заместник-президентът не могат да изпълняват други ръководни държавни, политически, обществени и стопански функции и да бъдат членове на ръководството на партия, както и народни представители.

Тази разпоредба произтича от новото конституционно положение, което се отрежда на държавния глава.

Това са предложенията на Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии. Като ви ги излагаме, моля

ви, ако ги одобрявате, да гласувате за приемането на законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията на Народна република България, заедно с предложенията, които бяха направени от Законодателната комисия и от ръководствата на другите постоянни комисии на 30 март и предложенията, които току-що изложих пред вас.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Председателят на Държавния съвет съгласен ли е с тези бележки на Законодателната комисия?

Петър Младенов: Съгласен съм.

Председател Станко Тодоров: Другари, преди да пристъпим към гласуване, искам да ви предложа да стане по раздели.

Който е съгласен по този начин да процедираме, да гласува.

Приема се предложението.

Първо ще гласуваме заглавието на законопроекта.

Който са съгласни, моля да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

Който са съгласни с параграф 1 от законопроекта, моля да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

Минаваме към гласуване на раздел първи — обществено-политическо устройство, включващ параграфи от втори до десети включително.

Моля, които са съгласни с раздел първи и с предложенията, които направи докладчикът на Законодателната комисия, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се раздел първи.

Който са съгласни с включените параграфи от 11 до 21 включително, моля да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Четирима.

Приема се.

Преминаваме към гласуване измененията, включващи параграфи 22 до 27 включително.

Моля, които са съгласни, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

Преминаваме към гласуване измененията в раздела за Народното събрание, включващ параграф от 28 до 34 включително.

Моля, които са съгласни с тези предложения заедно с поправките на Законодателната комисия, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се единодушно.

Измененията в раздела на Държавния съвет, включващи параграф 35.

Моля, които са съгласни с това предложение, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Двама.

Приема се.

Преминаваме към гласуване на измененията, включващи параграф 36 и параграф 37 в раздела за Министерския съвет.

Които са съгласни с това предложение, с добавките на Законодателната комисия, моля да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се предложението за изменения, включващи параграфи 36 и 37.

Които са съгласни с измененията, включващи параграфи от 38 до 41 включително, моля да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

Преходните разпоредби, включващи параграфи 42 до 44 включително, с добавките на Законодателната комисия, които са съгласни, моля да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

С това Законът за изменение и допълнение на Конституцията е приет от Народното събрание единодушно.

(Текстът на закона — приложение № 6, III)

Преминаваме към второ разглеждане на законопроекта за избиране на Велико Народно събрание.

Давам думата на докладчика на комисията проф. Борис Спасов.

Борис Спасов: Уважаеми другарки и другари народни представители! Вече имах възможност от името на Законодателната комисия и ръководствата на останалите постоянни комисии да докладвам пред вас проекта за Закон за избиране на Народно събрание. Сега става дума за Закон за избиране на Велико народно събрание.

Тези неколнократни докладвания се дължат не само на обстоятелството, че както това е прието, трябва на две гласувания да се приеме всеки законопроект, а освен това трябва да се информира и парламентарната група на Българската комунистическа партия със съответните положения в законопроекта. То се дължи до голяма степен и на обстоятелството, че на няколко пъти се наложи да се внасят промени не само в текста на законопроекта, но и в концепцията за изготвянето на законопроект за избиране на Народно събрание. Ето сега вече, както стана дума, ние говорим за избиране

на Велико народно събрание. Освен това концепцията се промени и в някои други насоки.

Става дума за системата, съобразно която да се извърши избирането на нашия върховен орган на държавната власт. И друг път съм имал възможност да отбележа, че в това отношение се прилагат две основни системи — пропорционална и мажоритарна, макар че в чиста форма те почти никъде и никога не намират приложение и следователно се прилагат чрез свързване на принципите на едната и другата система. Получава се една смесена система, чрез която се използват предимствата на пропорционалната и на мажоритарната избирателна система.

И сега законопроектът, който ви е раздаден и аз имам честта да докладвам пред вас, е изграден именно на тази основа при съчетаване на принципите на мажоритарната и пропорционалната избирателна система. Но и това съчетаване не винаги е по един и същ начин, в една и съща степен. Може в някои случаи да се получи по-голямо засилване на мажоритарната система, в други случаи на пропорционалната, поради което пак се явяват множество разнообразни варианти. Какъв е вариантът, който сега се предлага и който, искам да подчертая, е съгласуван на „кръглата маса“. Когато Законодателната комисия и ръководствата на останалите комисии работеха по този законопроект, те неотклонно следваха споразуменията, които бяха постигнати на „кръглата маса“. Това наложи да бъдат преработени до голяма степен разпоредбите на първоначалния вариант. Дори мога да кажа, че в последните празнични дни в събота и неделя една работна група създаде нов проект, като изостави всички досега съществуващи. Следователно това, с което виے разполагате, представлява един нов вариант, един нов проект, който беше създаден през последните няколко дни.

Основните положения на този проект са, че се свързват пропорционалната и мажоритарната система по следния начин. Предвиждат се да бъдат избрани 400 народни представители във Великото народно събрание. Двеста народни представители от тези 400 ще бъдат избрани на основата на мажоритарната избирателна система в едномандатни избирателни райони. Това означава, че във всеки район от тези едномандатни избирателни райони може да бъдат кандидатирали неограничен брой лица, представени от партии и партийни коалиции, а има и едно предложение, с което ще ви занима, когато ще говоря за член 37 от закона.

Във всеки случай предвижда се, че в 200 избирателни едномандатни райони могат да бъдат кандидатирали неограничен брой кандидати, като ще се избира един от тях, и то този, който е получил най-малко половината от подадените гласове, при условие, че са гла-

сували повече от половината от регистрираните в съответния избирателен район избиратели. При това положение, ако никой от кандидатите в едномандатния избирателен район не получи необходимото мнозинство или изборът бъде обявен, поради това, че не са участвували в избора повече от половината регистрирани избиратели, ще трябва да се произведе втори тур на изборите, второ гласуване. То трябва да стане една седмица по-късно и при този тур ще се състезават помежду си двамата кандидати, които са получили най-много гласове при първия тур, а за избран ще се смята този от тях, който е получил най-много гласове.

Останалата част от народните представители, също 200 души, ще бъдат избрани в многомандатни избирателни райони чрез съответни избирателни листи на партии и партийни коалиции. В тези избирателни листи ще трябва да бъдат записани имената на кандидатите, които се посочват от съответните партии. Тези многомандатни избирателни райони ще са 28 и следователно ще бъдат създадени на основата на бившите окръзи.

Ясно е, че при това положение няма да бъдат избирани еднакъв брой народни представители във всеки един от тези райони, защото те не са еднакви по броя на жителите и поради това Председателят на Републиката е органът, който трябва да определи и броят на народни представители, която ще се избира във всеки от избирателните райони.

Гласуването в тях ще става с избирателна бюлетина. Всяка от тези бюлетини ще има определен цвят. Този цвят ще се регистрира по предложение на партията, която прави съответното предложение. В избирателната бюлетина ще бъдат записани имената на лицата, които се предлага да бъдат избрани за народни представители, при което в нея може, а аз бих казал би трябвало, да бъдат включени имената на повече лица от тези, които ще бъдат избрани. Съображенията за това са няколко.

Първо — може някой от избраните лица чрез такава листа да почине или да освободи място, което е заел в парламента, а законът предвижда, че при тези условия следващият кандидат е, който ще замести овакантеното място.

Освен това според принципите, които се установяват в закона, подреждането на кандидатите в избирателната листа не е случайно. То няма да става нито по азбучен ред, нито по някакъв друг принцип, а чрез градиране, т.е. чрез съответно предпочитание на партията, като всяко място ще означава и степената на предпочитанието на партията към съответния кандидат.

Не се допуска зачертаване в избирателните бюлетини, които ще бъдат пуснати в ход в този случай. Всяко заличаване макар на едно лице прави бюлетината недействителна. Но недействителни са бюлетините и в други случаи, които аз ще имам възможност

да посоча по-специално, тъй като Законодателната комисия внесе и някои промени в разпоредбите, които се отнасят до недействителността на бюлетините.

Така, както се очертават нещата, те изглеждат доста семпли и наистина сложността не е кой знае колко голяма при този начин на гласуване. Това са системи, които се прилагат многократно, на много места и ние сме ги имали в нашата политическа практика в изборите, които са ставали и преди, а и след 9 септември. Това не е нещо ново за нас и не трябва да се смущаваме от факта, че се използва подобна система. Но тук има една такава подробност.

При разпределянето на мандатите по втората категория избори в многомандатните избирателни райони, където гласуването ще става чрез бюлетините, това разпределение на мандатите ще се разпределя от общия брой на гласовете, които са подадени за всяка партия в цялата страна. Поради това Централната избирателна комисия ще сумира всички гласове, които са подадени за съответната партия, и на тази плоскост в зависимост от броя на подадените гласове ще се определят мандатите за всяка една партия. Това положение обаче предполага използването и на математически методи, и на съвременна електронноизчислителна техника.

Ето защо ние ще трябва да се обърнем към специалистите математици и към съответен изчислителен център — нещо, за което беше говорено с акад. Сендов и той беше любезен да обещае, че самият ще се ангажира и ще помоли своите специалисти да подпомогнат създаването на една програма за изчисляването на мандатите, които се полагат при тази система за всяка една от партиите. Ние нямаме никакво основание да се съмняваме, че това ще бъде един модерен, съвременен метод, който ще позволи най-точно, най-добросъвестно да се реши въпросът за правилното разпределение на мандатите.

Цялата система така, както е изградена, целият Избирателен закон така е подчинен на някои основни принципи, които характеризират политиката на нашата държава на сегашния етап от нейното развитие. Става дума за утвърждаването на демократизма, за свобода на изборите, за създаването на пълна неограничена възможност на всеки избирател свободно да определи свой изборник във върховния представителен орган, какъвто е нашият парламент. С оглед на това именно са създадени и разпоредбите на закона, който ви е раздаден.

Има обаче някои положения, които са нови и на които искам да спра вниманието ви. Най-напред — на чл. 18 от проекта. В него се казва, че: „Председателят (Президентът) на Републиката образува и обявява избирателните райони, потвърждава избирателните книжа, следователно утвърждава и бюлетините, защото и те са част

от избирателните книжа, като се консултира с Централната избирателна комисия." Освен с тези избирателни книжа Председателят на Републиката определя и броя на народните представители в многомандатните избирателни райони. Тук искам да открия една скоба и да отбележа, че, както е известно, у нас изборите се осъществяват чрез народни органи, това са избирателните комисии, които се образуват по най-демократичен начин. На върха на избирателните комисии стои Централната избирателна комисия, която е една за цялата страна и е в действие през целия мандат на представителния орган. Характерното за нея сега е това, че тя се образува от Председателя на Републиката, и за да се гарантира в най-голяма степен безпристрастие на нейната работа, се предвижда, че председателят, заместник-председателите и секретарят на тази Централна избирателна комисия са съдии от Върховния съд или юристи. А освен това в състава ѝ се включват и представители на участващите в изборите политически партии и коалиции, а ако не се попълни техният състав по този начин, тогава Председателят на Републиката е, който ще попълни броя на членовете на комисията, които трябва да бъдат 20 души.

Вторият текст, на който искам да спра вашето внимание, е следният. Няма да се спирам на редакционните поправки, които са направени. Те са значителни. Както отбелязах, искам да спра вниманието ви само върху някои основни положения. За какво става дума?

Става дума за една промяна в ал.2 на чл.31 от проекта. В нея се казва, че решенията на Централната избирателна комисия могат да се обжалват пред Върховния съд, който най-късно в тридневен срок в открито заседание с призоваване на страните разглежда съответната жалба с участието на прокурор и взема окончателно решение, което обявява веднага. Характерното в случая е това, че участва и прокурор, тъй като в тези случаи спорът е за законност и прокурорът като блюстител на законността трябва да осигури точното спазване на разпоредбите на нашето законодателство във всички случаи, в които се спори пред Върховния съд във връзка с действията на Централната избирателна комисия.

Следващото положение, на което искам да спра вашето внимание, е свързано с чл.37 на проекта.

Първоначално чл.37 имаше една –единствена алинея. Тя гласеше: „Кандидати за народни представители се посочват и предлагат за регистриране от ръководствата на партиите или изборните партийни коалиции. След обсъждания и в комисията, и извън комисията се прави едно предложение за допълнение към този текст в следния смисъл: „Когато организации и движения, които не са партии, желаят да участват със свои кандидати в изборите за Велико народно събрание или да участват в предизборни коалиции, за

участието си в изборите те следва да се регистрират по реда, предвиден в Закона за политическите партии. В този случай по отношение на тях се прилагат разпоредбите на Закона за политическите партии.”

Идеята на текста е, че тези организации не стават политически партии, но ако искат да участвуват в изборите и да лансират свои кандидати, те трябва да придобият ад хок, с оглед на конкретните случаи, правното положение на политическа партия, поради което са длъжни да се регистрират по реда, по който се регистрират съответните политически партии.

В законопроекта се предвижда още и следното изменение.

Става дума за чл.49 от проекта. Това е един съществен текст на проекта за избиращия закон. Измененията, които се предлагат, се отнасят до ал.3 на този текст. Може би ще бъде целесъобразно, за да стане ясно за какво се говори в разпоредбите на чл.49 и какво се предвижда с измененията, които се предлагат от Законодателната комисия, да прочета текста: „Всички кандидати и партии имат еднакъв достъп до средствата за масово осведомяване — Българската телеграфна агенция, Българското радио и Българската телевизия при еднакви условия — най-малко веднъж безплатно излъчват предизборните платформи на партиите, посочили кандидати. Всяка друга предизборна агитация или реклама за партия или отделен кандидат чрез тези средства се заплаща по установения ред.”

По алинея 3. Досега тя гласеше: „В последните 30 дни до изборите в предаванията си Българското радио и Българската телевизия при еднакви условия отразяват предизборните кампании на партиите.”

Прецени се, че тази редакция не удовлетворява и не поставя на еднаква плоскост, не осигурява равнопоставеност на различните партийни организации и коалиции, които ще участвуват в предизборната кампания. Ето защо се предложи текстът да придобие следната редакция: „Последните 30 дни до изборите в предаванията си Българското радио и Българската телевизия при еднакви условия в зависимост от броя на регистрираните кандидати отразява предизборните кампании на партиите.” Значи в зависимост от броя на регистрираните кандидати.

Тъй като в закона се предвижда възможността да се поставят кандидатури не от партии и не от партийни коалиции, а да се поставят кандидатури и от отделни избиратели, при което 500 избиратели могат да поставят кандидатура, в текста се предвиди още една възможност, а именно — тогава, когато става дума за кандидати, чиято кандидатура не е поставена от партия или партийна коалиция, на тях се предоставя възможност по две минути да представят своята програма чрез същите средства за масова информация.

В предложените изменения в законопроекта се предвижда още и следното.

В чл.64 става дума за недействителните бюлетини — кога бюлетините са недействителни? Първоначалният текст в първата алинея на проекта предвиждаше четири случая, при които бюлетината може да бъде обявена за недействителна. Прецени се обаче че този каталог на случаи, при които бюлетините могат да бъдат обявени за недействителни, е недостатъчен. Затова се прибавиха още два случая за недействителност: когато бюлетината е изцяло разкъсана — положение, което и сега фигурира в действащия Избирателен закон, и, на второ място, когато бюлетината е изцяло зачертана, тя също се смята за недействителна.

В проекта още се предвижда и това (чл.83), че при прекратяване на пълномощията на народен представител, избран по партийна листа, той се замества от следващия в листата кандидат. Нещо, което споменах преди малко, когато характеризирах втората категория избиране на кандидати, а именно чрез многоименни избори, с листа. Но може да се получи на практика такова положение, при което да не съществува възможност този народен представител, който е освободил съответното място, да бъде заместен от следващия в листата, тъй като такъв няма да съществува въобще. Може да е изчерпан броят на заместващите или може да не е предвиден заместващ. В тези случаи се предлага овакантеното място да не се заема, няма да се запълва до следващите избори.

Това са, уважаеми другарки и другари народни представители, предложенията, които Законодателната комисия прави.

Но има още един въпрос, който поставят Законодателната комисия и ръководствата на другите комисии. Той възникна в процеса на обсъждането на законопроекта в Народното събрание, а и след това се постави отново.

Може ли да се гласува по пощата?

Тогава, когато става дума за гласуване в страната, очевидно че не може в никакъв случай да се гласува по пощата. Гласуването е лично. Всеки трябва да отиде лично на избирателното място и да пусне бюлетината в избирателната урна. Но законът предвижда възможността да гласуват в тези избори и лица, които живеят извън страната, в чужбина: работят в чужбина, работят в посолства на нашата страна. Поставя се въпросът, дали би могло те да гласуват по пощата.

Законодателната комисия е на становище, че това не бива да се допусне, защото гласуването по пощата е несигурно. То не само че ще забави получаването на вота на съответното лице, но не се знае по пътя на писмото какво може да стане с него и дали няма да се измени, да се изврати съответният вот.

Това са, уважаеми другарки и другари, въпросите, които Законодателната комисия поставя пред вас.

От името на Законодателната комисия и ръководствата на всички останали постоянни комисии ви моля да приемете законопроекта, внесен в Народното събрание, тъй както той беше преработен внимателно и обстойно заедно с предложенията, които бяха направени при последното му обсъждане от Законодателната комисия и от ръководствата на другите постоянни комисии.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Преди да пристъпим към гласуване, искам да дам следните обяснения.

Предлагам да не правим обща дискусия, тъй като вече имаше при първото разглеждане. Когато гласуваме раздел по раздел, ако някой депутат има нещо да възрази или да предложи по съответния раздел, ще му бъде дадена думата.

Второ, искам да направя едно съобщение.

Вие имате законопроекта. При отпечатването е направен един пропуск — на стр.4 между чл.16 и 17 трябва да се напише глава III „Избирателни райони за народни представители“, а също между чл.18 и 19 — глава IV „Избирателни секции“.

Тези две поправки моля да ги нанесете, така че когато гласуваме по раздели, да не стане объркване.

Аз искам, първо, да запitam вносителя има ли възражения по допълненията на Законодателната комисия? Съгласен?

Петър Младенов: С една малка бележка, ако другарите народни представители се съгласят.

Става дума за председателя на Централната избирателна комисия. В проекта се предвижда председателят да бъде член на Върховния съд. Аз разбирам мотивите на Законодателната комисия, но ми се струва, че ако приемем такова решение, то твърде много ограничаваме възможностите си за избор на такъв председател.

Би могло председателят да бъде и крупна национална фигура в областта на науката, културата и т.н.

Затова предлагам да не фиксираме, че председателят обязательно е член на Върховния съд. Що се отнася до това Върховният съд да бъде представен, изискването може да се приложи по отношение на заместник-председателите.

Михаил Геновски: Другарю председател, има и някои други бележки. Аз разбирам, че по общи въпроси трябва да има изказвания. Аз имам такова общо изказване да направя. Отнася се за членове на различни места.

Председател Станко Тодоров: Като дойдем до тях, ще вземете думата, др.Геновски.

Михаил Геновски: Ще трябва да вземам три пъти думата.

Председател Станко Тодоров: Ще се наложи.

Моля, които са съгласни със заглавието на законопроекта, да гласуват.

Против? Въздържали се? -- Няма.

Глава първа — общи положения.

Които имат по този въпрос някакви бележки, имат думата.

Има думата народният представител проф.Михаил Геновски.

Михаил Геновски: Другари, искам като участник в Законодателната комисия да споделя нещо, което докладчикът не сподели, макар че в разискванията то зае твърде важно място. А то е, че този закон е изключително несъвършен, защото трябваше Законодателната комисия, юристите да отстъпват пред постигнато споразумение. Сега аз ще ви посоча някои неща, които, смятам, че трябва да бъдат поправени.

Има обаче други, които не можем да поправим. Преди малко гласувахме и аз вдигнах ръка, но гласувахме наименованието на закона. И, знаете ли, това е неконституционно наименование. Аз само искам да направя констатация. Аз гласувах за това наименование. Но искам да кажа: няма в Конституцията, която преди малко с измененията утвърдихме, няма думата „Велико народно събрание“. Няма такава дума. Ние все едно прилагаме една остаряла, макар че е възрожденска в свои части Конституция.

Член 85, озаглавен от Търновската конституция: „За народното представителство“, гласи: „Представителството на българското царство (княжество най-напред) се заключава в Народно събрание, което бива Обикновено и Велико.“ Такава разпоредба сега в нашата Конституция, която ние утвърдихме, няма. Ето една несъобразност.

Второ нещо. Става дума за прилагане на две смесени системи. Първоначално бяха изработени от работната група няколко варианта и те бяха свършени, бих казал. А след туй при отстъпленията се получи следната картинка. Сега ние нямаме централна листа, която беше изгодна за малките партии. Това е интересно. Те не осъзнават това и сами си пречат на себе си.

Председател Станко Тодоров: Ами, прости им Господи! Какво да правим?

Михаил Геновски: Така е. Във връзка с това обаче сега имаме два вида бюлетини — едната е индивидуална, без да има централни

листи, а другата е партийна, за колегия.

Когато става дума за колегия, възниква въпросът, каква е стойността, що се отнася до партийния характер на тези два вида начини за избиране: 200 души с индивидуални кандидатури и 200 души по районни колегии.

За какво ще гласува избирателят? В Избирателния закон от края на миналия век — той е един закон от 1889 г. до 19 май 1934 г., един Избирателен закон с 10-15 изменения. Но един закон. И навред в тези изменения имаше един принцип: когато се гласува за партийната листа, ако в нея има зачертавания, е недействителна. Избират се тогава, а и сега, да речем, 5 души. Има ли зачертавания към някоя листа, тя е недействителна.

И аз поддържам това в чл.64 да бъде обявена такава листа за недействителна. Когато избирателят гласува с индивидуална листа за един човек, той гласува за човека, гласува доверие на личността. Тя дори може да не е от неговата партия. Но когато гласува с колективната бюлетина, той гласува за партията. Това е доверие към партията. Този принцип е провеждан, казах ви, през целия този дълъг период на съществуването на българската държава.

Защо? Защото бюлетина, в която има знаци, е недействителна. И сега това стои в чл.64. Добре. Как ще стане зачертаването? Ами то може да бъде и зигзагообразна линия, както кардиограмите, някъде се извисява нагоре, и онзи, който е заинтересуван, ще даде бюлетинката и ще каже: виждате ли тази бюлетинка? Искам да я видя. Това зачертаване следователно е един знак, по който може да се разпознае дали е гласувал или не еди кой си.

Второ, сега се предвижда цялата бюлетина да бъде разкъсана, само тогава е недействителна. Но той ще подгъне един край и на този край ей толкова ще разкъса (*посочва*) едва се вижда. Ще каже: слушай, тази бюлетина искам да видя.

Бюлетина, на която има такива разкъсвания, също така има характер на знаци, които могат да влияят на един човек, който е задължен към даден кандидат, към партията, и после ще му кажат: ти внимавай, че имаш да ми даваш 1000 лв., ще те притисне съдията-изпълнител. Ще гласуваш и т.н. Давам ви пример.

Затова аз предлагам конкретно: колективна бюлетина по чл.64, буква „б“, това, което предлагам и в комисията за член 64, ал.1:

Бюлетините са недействителни, когато:

б) съдържат допълнително написани имена, думи, знаци”.

Аз предлагам и поддържам и пред вас: „Съдържат зачертаване на някое име, допълнително написани имена, думи, знаци”.

Това има значение, другари, и за престижа на партията, защото се гласува за партията, а партия, която няма утвърдени водачи, не е стабилна.

И заедно с това „изцяло разкъсана“ да се измени: „ако има разкъсване, което има характер на поставен знак“. Така вече ще отговаря на чл.71, където се определя избирането. Сега се предвижда да се държи сметка за всички зачертавания. Трябва наистина това да стане с компютър, да се правят тези изчисления.

А чл.71, точка 7 не е въпрос за изменение, тя именно е в разрез с чл.64.

Тя гласи:

„7. броят на гласовете, подадени за всяка изборна партийна листа“.

Следователно тук гласовете се събират за всяка листа, а не за всеки кандидат по чл.71. Това просто е пропуснато и се получава едно противоречие. Но то е в съгласие с онова, което аз предлагам да стане по чл.64.

Председател Станко Тодоров: Другари, аз все пак искам да ви помоля: от общите разисквания само ще се усложни работата, тъй като никой не може да запомни едновременно всички тези глави и 100 членове на законопроекта.

Затуй по раздели да бъде. Който има конкретно предложение, тогава ще го обсъдим, като дойдем до този раздел.

Васил Мръчков: Другарю председател, другарки и другари народни представители! Аз вземам думата, защото проф.Геновски постави един въпрос за конституционностъобразността или неконституционностъобразността на закона. И се чувствам задължен да внеса уточнения по този въпрос като председател на Законодателната комисия.

И тъй като Народното събрание решава дали законите противоречат или не на Конституцията, трябва да сме наясно по това какъв закон гласуваме.

Смятам, че законът, който се предлага за гласуване, е конституционностъобразен.

Председател Станко Тодоров: Щом го приема Народното събрание.

Васил Мръчков: Да. Съгласно параграф 45 от законопроекта за изменение и допълнение на Конституцията, който току-що гласува Народното събрание, е предвидено, че Великото народно събрание се състои от 400 народни представители. Те изработват Конституция и я приемат. И след това продължава да действа, ако Народното събрание реши, до края на 4-годишния си мандат. Но изборът на това Велико народно събрание съгласно този параграф 45, ал.2

се извършва по ред, определен със закон. Следователно Народното събрание сега обсъжда и ще приеме тъкмо този закон, който установява реда за избиране на Велико народно събрание.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Моля народните представители, които са съгласни с глава първа „Общи положения“, да гласуват.

Които са против, да вдигнат ръка. — Няма против. Има ли въздържали се? — Няма.

Глава първа се приема.

Преминаваме към обсъждане на глава втора „Избирателни списъци“.

Които са съгласни с глава втора „Избирателни списъци“ с уточненията, които бяха направени от Законодателната комисия, моля да гласуват.

Които са против, да вдигнат ръка. — Няма против. Въздържали се? — Няма.

Глава втора се приема.

На 4 страница, глава трета, както ви прочетоха поправката — това е между членове 17 и 18. Приехме поправката на председателя на Държавния съвет. Приехме, което предложи.

В глава трета — членове 17 и 18 — „Избирателни райони за народни представители“.

Които са съгласни с глава трета от закона, моля да гласуват.

Които са против, да вдигнат ръка. — Няма против. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

Глава четвърта „Избирателни секции“ — членове 19 до 24 включително.

Които са съгласни с глава четвърта „Избирателни секции“, моля да гласуват.

Които са против, да вдигнат ръка. — Няма. Въздържали се? — Няма.

Глава четвърта се приема.

Глава пета „Избирателни комисии за народни представители“.

Които са съгласни с глава пета „Избирателни комисии за народни представители“, моля да гласуват.

Минчо Пейчев: А поправката на Петър Младенов?

Председател Станко Тодоров: Тя мина вече. Кой член е точно?

Минчо Пейчев: Член 27.

Председател Станко Тодоров: Аз предлагам да приемем пред-

ложението на председателя на Държавния съвет. Нека да го гласуваме отделно тогава. Вие чухте предложението на Петър Младенов. Които са съгласни с него, моля да гласуват. Които са против, да вдигнат ръка. — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се.

Моля, които са съгласни да се приеме изцяло глава пета с това уточнение, което направихме по чл.27, да гласуват.

Които са против, да вдигнат ръка. — Няма против. Въздържали се? — Няма.

Приема се глава пета.

Глава шеста „Кандидати за народни представители“.

Има думата Крум Василев.

Крум Василев: Уважаеми другарки и другари! Ще ви отнема не повече от 3-4 минути.

Аз ще гласувам за предложения законопроект, включително и за тази глава. Ще гласувам, защото добре съзнавам сложността на сегашния исторически момент. Но не искам да крия, че ще гласувам със съзнанието, че правя компромис. Защото през последните месеци цялата наша дейност протича последователно в името на демокрацията, но в законопроекта, който след малко ще гласуваме изцяло, и специално в тази глава, има едно положение, което по мое убеждение е в разрез с демокрацията.

Имам предвид чл.39, по силата на който всеки кандидат за народен представител може да бъде регистриран едновременно и в едномандатен избирателен район, и в една избирателна партийна листа. И ако той не бъде избран, т.е. ако бъде бламиран в своя едномандатен избирателен район, въпреки това той може да се окаже в тази зала като народен представител благодарение на това, че е бил записан и в партийната си листа.

Такива случаи без съмнение ще има. Твърде е възможно те да не бъдат малко. След около три месеца ще знаем точно и броя на тези случаи, и имената на хората, които ще станат народни представители, въпреки че народът, т.е. техните избиратели в съответния едномандатен избирателен район, са ги бламирали.

Пита се няма ли тези хора да бъдат по същество назначени за народни представители в много по-голяма степен, отколкото който и да е от стоящите сега в тази зала? Големи са недостатъците на досегашната избирателна система. Не ги отричам. Не си затварям очите пред тях. Но факт неоспорим е, че избирателите реално са дали своя глас за всеки един от нас поотделно и поименно. Докато в бъдещото Велико народно събрание по силата на новия закон ще влязат, повтарям, и такива хора, които са били бламирани, но които съответното партийно ръководство е вписало в общата листа. С други думи, ще влязат съвсем истински, казано на сега-

шен език, номенклатурчици, само че нови.

Това ще стане по силата на закона, който ние след малко ще утвърдим в името на демокрацията. Да, той наистина щеше да бъде напълно демократичен, ако онзи, който е отпаднал в едномандатния избирателен район, отпаднаше и от общата партийна листа. Но такова положение не се предвижда. Понятно защо.

По всичко личи, другарки и другари, че демокрацията понякога може да бъде нещо като НЛО — неидентифициран летящ обект, или за да бъде сравнението още по-близко до действителността, изглежда, че демокрацията е като дъгата. Всеки я вижда, но никой не е успял да се провери под нея. Не успя да се провери под нея уважаемата „кръгла маса“. Имам предвид посочената алинея на чл.39. Няма да се провери под нея и нашето преминаващо в историята обикновено и в същото време твърде необикновено Девето народно събрание, което въпреки всичко извърши след 10 ноември огромна работа.

Така че, повтарям, ще гласувам за законопроекта и за чл.39 със съзнанието, че правя необходим компромис. Но ми беше съвестно да премълча тези мисли, които си позволих да споделя тук.

Председател Станко Тодоров: Думата има проф. Спасов.

Борис Спасов: Уважаеми другарки и другари! Аз не се съмнявам в зафривеността на др.Крум Василев и разбирам много добре неговите колебания. Но нещата не стоят така, както той ги представя. По-скоро става дума за едно недоразумение.

Това, че едно лице, което е вписано в определена листа, не е избрано, не значи, че е пропаднало. Имайте предвид, че тук ще се състезават множество листи. И при това състезание на множество листи — две, три и повече — не могат да бъдат избрани всички кандидати от определена листа. Но това не значи, че тези, които не са избрани в листата, не се ползват с доверието на избирателите, с доверието на народа. А това доверие вече ще се прояви по много по-релефен и по-категоричен начин чрез централната листа, чрез втория начин на избиране, който ще отрази подкрепата, която народът дава на цялата партия.

И следователно той ще бъде именно кандидат на цялата партия и ще получи доверието на цялата партия. *(Шум в залата)*.

Поради това не трябва да се смята, че той не се е ползвал от доверие.

Председател Станко Тодоров: Другари, предлагам да пристъпим към гласуване на глава шеста.

Моля народните представители, които са съгласни с глава шеста, да вдигнат ръка.

Които са против, да гласуват. — Няма против. Въздържали се? — Седем.

Глава шеста се приема със седем въздържали се.

Глава седма „Предизборна кампания”.

Има ли някакви бележки или възражения по нея? Бележките, които са направени от Законодателната комисия, се имат предвид, разбира се. — Няма.

Моля, които са съгласни с глава седма с добавките на Законодателната комисия, да гласуват.

Които са против, да вдигнат ръка? — Няма против. Въздържали се? — Няма.

Приема се глава седма.

Глава осма „Гласуване”.

Които са съгласни с глава осма, моля да гласуват.

Има ли против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Глава осма се приема единодушно.

Глава девета „Определяне на изборните резултати”.

Михаил Геновски: Да се имат предвид моите бележки в чл.64.

Председател Станко Тодоров: Твоите бележки, да. Думата има народният представител акад. Сендов.

Благовест Сендов: Другарю председател, тук проф.Геновски направи бележка, че малките партии при това ограничение за 4 на сто в чл.76 няма да имат шансове.

Аз предлагам следното изменение на чл.76:

„Право на участие в разпределението на местата по партийни листи имат партиите, получили най-малко 4 на сто от действителните гласове в съответните избирателни райони.”

В предложението е за всички избирателни райони, а аз предлагам в съответния район. В съответния район, ако има повече от 4 на сто, участва в разпределението на кандидатите в този район.

Какви са съображенията? Тези ограничения се правят, когато има национална централна листа. За да участва в националната централна листа, той трябва да има поне 4 на сто в нея. Сега централна национална листа няма. Има листи по райони.

Следователно е необосновано да се събират всички гласове за цялата страна, да се провери, че дадена партия има над 4 на сто, за да се разреши да участва във всички райони.

Има възможност в някой район някоя партия да получи повече от 10 на сто от гласовете, но в цялата страна да има по-малко от 2 на сто. Тогава в този район тя няма да може да участва в разпределението на гласовете, а някоя партия, която има 5 на сто в района, ще участва в разпределението на гласовете.

Смятам, че това е неправомерно, не отговаря на логиката на листите по райони и затова мисля, че трябва да се вземе ограничение отдолу за мястото, където се формира отношението към кандидатите.

Председател Станко Тодоров: Други бележки няма. Професор Спасов да вземе отношение по двете бележки на Геновски и на Сендов.

Тук ми припомнят, че Благовест Сендов се е подписал на „кръглата маса“ под споразумението. Сега трябва да видим как да го нарушим. *(Смях в залата)*.

Благовест Сендов: Даже и независимите хора се развиват.

Борис Спасов: Аз поддържам от името на комисиите и двете предложения така, както те са формулирани в проекта.

Струва ми се, че акад.Сендов допуска една фактически грешка. Всичките гласове, подадени по съответните листи, в които са записани имената на повече кандидати, се сумират от Централната избирателна комисия и след това вече на основата на така сумираните гласове се извършва разпределението. При това положение именно вече има място да се постави тази бариера, този бараж от 4 на сто. Затова няма никаква опасност. Вие напразно се безпокоите в това отношение.

Що се отнася до въпроса, поставен от проф.Геновски, той беше поставен от него и в Законодателната комисия. Ние подробно го обсъждахме. Аз много уважавам съображенията на проф.Геновски, но в края на краищата има един принцип, че мнозинството решава нещата. Мнозинството беше на другата страна.

Благовест Сендов: Има недоразумение, проф.Спасов, тъй като ще става въпрос за разпределение и си заслужава да се уточним. Може би аз бъркам, може би не разбирам, но аз разбирам следното: когато се съберат гласовете по партии, тези гласове се събират от големите райони — 28. Решава се дали местата по партийната листа ще заемат хората от този район.

Борис Спасов: Не, общо като се сумират.

Благовест Сендов: Общонационално?

Това значи имаме централна национална листа и ще се получи следното нещо: в София-град Вие ще получите 100 на сто за едната партия, а от нейната листа ще вземете половината, защото в другите райони тя е получила 50 на сто.

Председател Станко Тодоров: Това е пропорционалната система.

Благовест Сендов: Добре, ако е така, тогава оттеглям предложението си, но ще има много разpravии как да се подредят. Значи всички са подредени в централна листа.

Борис Спасов: Ние ще трябва да уточним редакцията. Ако е необходимо, ще го направим.

Благовест Сендов: Добре, ако е така, приемам, но от това следва, че много добре по-нататък трябва да се уточни методологията.

Председател Станко Тодоров: Остана само спорът с проф. Михаил Геновски. Понеже той си поддържа предложението, аз предлагам да го гласуваме отделно.

Моля народните представители, които са съгласни с предложението на Михаил Геновски по чл.64, да гласуват.

135 гласа са за предложението на Михаил Геновски.

Моля народните представители, които са за предложението на Законодателната комисия, също да гласуват.

Васил Мръчков: Другарю председател, вие поставихте на гласуване едно предложение, което се отклонява от предложенията на Законодателната комисия. Щом като това предложение не е прието, трябва да се гласува по-нататък главата така, както е предложена. Нужда от самостоятелно гласуване на този текст няма, след като приехме гласуването глава по глава.

Благодаря. *(Шум в залата)*

Председател Станко Тодоров: Очевидно не можем да приемем предложението, тъй като то не е получило 50 плюс един гласа. Процедурен въпрос. *(Шум в залата)*

Професор Спасов, може ли да се приеме едно предложение с по-малко от 50 на сто от гласовете?

Борис Спасов: Разкъсаната бюлетина се обявява за недействителна. Проф. Геновски не е против това. Разкъсаната бюлетина е недействителна, когато е изцяло разкъсана. *(Шум в залата)*. Ако бюлетината е откъсната в една част или наполовина е разкъсана, тя остава действителна според закона. Това е положението. Който иска да гласува. *(Оживление)*.

Проф. Михаил Геновски: Другарю председател, тук се хвърли един упрек, че тези, които са гласували не са разбрали. Разбира се, това може да се случи. Аз казах съвършено ясно: първо, такова разкъсване на бюлетината, не изцяло, което само по себе си може

да има характер на знак, тази бюлетина трябва да бъде недействителна, както би била недействителна, ако в ъгълчето има едно зачертаване.

Второ, когато се гласува за партия, когато се гласува с листата от колегията, ако там се направят много зачертавания, те имат две значения. Аз ви казах, че в цялата практика, във всички изменения на онзи закон до 19 май, зачертаното име правеше бюлетината недействителна.

Затова ставаше дума за гласуване на доверие.

Трето, тези листи се предлагат обикновено от централното ръководство на съответната партия. То подрежда имената с оглед на това да тури на първо място предпочитания кандидат. Тогава можеше в 10 района, в 10 избирателни колегии едно и също лице да бъде кандидатирано и то пред Народното събрание заявява от коя колегия приема мандата, а на другите освобождава местата и следващият поред в тази листа заема неговото място. Това има следното значение: Партията е толкова по-авторитетна, колкото лидерите са по-авторитетни. И за да бъдат авторитетни, тук е предвидено, че един лидер може да се кандидатира на две места, по мое разбиране това е малко. Става дума за едно доверие, което да се отнася, тъй да се каже, за цялата страна. Да бъде кандидатиран на няколко места. Тук е ограничено. Беше поставен въпросът от Крум Василев: ами той е кандидатиран на едно място, в индивидуална листа, там е пропаднал, а в общата листа, където е кандидатиран, е избран. Той в една листа, на едно място може да пропадне, но в национален мащаб може да държат за него, неговата партия да държи за него.

Ето защо аз намирам, че трябва да се добави, че е недействителна бюлетината, когато има зачертавания на имена, допълнително написани имена, думи и знаци. По този начин ние ще подтикнем самите избиратели към това да дадат доверие на своята партия, за нейния авторитет.

Председател Станко Тодоров: Другари, ние гласувахме един път, ако искате можем да гласуваме още един път. *(Оживление)*

Моля народните представители, които са съгласни с глава деветата „Определяне на изборните резултати“ да гласуват. *(Оживление)*

Иван Пръмов: Да гласуваме още веднъж предложението на проф. Геновски.

Председател Станко Тодоров: Ние гласувахме. 135 гласа не правят 50 плюс едно при 400.

Продължаваме гласуването на глава девета.

Има ли против? Седем. Въздържали се? - 40.

Преминаваме към глава десета „Частични избори“.
Давам думата на д-р Владимир Калайджиев.

Владимир Калайджиев: Аз имам само едно съмнение по смисъла от целесъобразността на тази глава десета — „Частични избори“, тъй като тя регламентира действия, процедури, отнасящи се до събития, които ще станат, когато вече Великото народно събрание ще бъде в своите права, когато то ще функционира. Целесъобразно ли е, правилно ли е, ние да определяме нещата, които то самото може да реши. В една нормална обстановка, когато става дума за Обикновено народно събрание, такава глава за частични избори има смисъл да се съдържа в закона, обаче случаят тук е съвсем особен, той е извънреден. Става дума за Велико народно събрание. И ако се прецени, че не е целесъобразно въобще да отпадне тази глава десета, то за мен се поставя под въпрос ал.2 на чл.80, в която се казва, че през последните шест месеца от мандата на Великото народно събрание не се насрочват частични избори. Този текст изобщо, струва ми се, че не е определен и няма смисъл, тъй като досега никъде не се говори за мандат на Великото народно събрание, то ще си определи мандата, кога ще го определи, как ще го определи, колко време ще трае този мандат ние не можем да знаем. Може би те ще решат да си разпуснат Великото народно събрание не шест месеца преди самото разпускане, а по-малко. И тогава, ако са извършени частични избори, каква ще бъде тяхната съдба. Най-малкото ал.2 вече е неуместна.

Председател Станко Тодоров: Професор Спасов.

Борис Спасов: Преди малко проф.Мръчков припомни параграф 45 от проекта за Конституция, който ние приехме. В този проект изрично се казва, че Великото народно събрание ще може да се трансформира по свое решение в Народно събрание като законодателен орган и може да продължи година, две, три и четири години своята дейност. Ето защо не трябва да смятаме, че то ще съществува само няколко месеца. При това положение не е изключено да се наложат частични избори, както често се налагат, защото често пъти се овакантяват места.

Ето защо такава разпоредба и такава глава в Конституцията е абсолютно необходима.

А що се отнася до положението, че през последните шест месеца не трябва да се произвеждат избори, това е наложено от практиката. Във всички наши избирателни закони това положение съществува. Но то не е така категорично, както беше посочено от д-р Калайджиев, тъй като се допуска по изключение и през тези шест месеца да се произведат избори, ако това е наложително.

Ето защо при съществуващите обстоятелства смятам, че главата за частичните избори е уместно да остане така, както е, трябва да останат всичките разпоредби, които се съдържат в тази глава.

Председател Станко Тодоров: Моля, след тези разяснения народните представители, които са съгласни с глава десета, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Двама.

По глава единадесета „Прекратяване на пълномощията на народните представители“. Има ли възражения по нея? — Няма.

Моля, които са съгласни с глава единадесета, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

По заключителните разпоредби. Моля, които са съгласни със заключителните разпоредби, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Законът за избиране на Велико народно събрание се приема.

(Текстът на закона — приложение № 17, II)

Преминаваме към второ разглеждане на Законопроекта за политическите партии.

Давам думата на докладчика на комисиите Гиньо Ганев.

Гиньо Ганев: Другарки и другари народни представители! И по този законопроект след първото му гласуване се направи едно ново обсъждане и сега се предлагат някои уточнения в текстовете, за да бъде тяхната редакция по-прецизна, а и за да се съобразят по-добре с политическия смисъл на споразумението, постигнато на Националната кръгла маса, във връзка с този закон.

Най-напред ще ви помоля за малко внимание, тъй като става дума за текстове един по един.

Член 1, ал.1 от закона гласи: „Гражданите могат свободно да се сдружават в политически партии, за да съдействуват за формирането и изразяването на политическата воля на народа“ и, забележете, „Както и за определяне и осъществяване на държавната политика“. Не може политическите партии да имат такава претенциозна цел и затова се предлага изразът: „Както и за определяне и осъществяване на държавната политика“, да се замени с текста „Изразяват политическата воля на народа чрез избори или по друг демократичен начин“.

Предлага се да се създаде нова ал.3 към чл.1, която да гласи: „Политическа дейност в рамките на Конституцията и законите могат да осъществяват и други организации и движения“.

По чл.2. Чета текста: „Политическите партии осъществяват дейността си в рамките на Конституцията и законите на страната в съответствие с техния устав и програмни цели“. Добавката е „програмни цели“.

По чл.7, ал.2. Чета текста: „Политическата партия не може да използва в своите символи герба и знамето на Народна република България“, прибавя се „на чужди държави, както и религиозни знаци и изображения“. Мисля, че това предложение е разбираемо.

Член 9 от закона се отнася до решението на съда да се впише една политическа партия. Предлага се в 7-дневен срок от вписването на партията в съда тази регистрация да се обнародва в „Държавен вестник“. Става дума за 7-дневния срок.

В чл.10 се предлага нова ал.3. Ще ви припомня за какво става дума. Член 10 говори за това, че политическите партии не могат да създават свои организации в предприятията, учрежденията и другите организации, т.е. по месторабота.

Предлага се следният текст за нова ал.3 на чл.10: „Партиите могат да създават свои организации, клубове и други обединения по професии и интереси на териториален принцип и по местожи-вееие“. След много спорове този принцип се прие и се въведе универсално, затова трябва да намери място и в закона.

По чл.11. Ще ви припомня последната редакция на ал.2: „Проф-съюзна или друга обществена организация, която не е регистри-рана като политическа партия, не може да осъществява“, допъл-нението е „организирана политическа дейност в предприятията, учрежденията и организациите“.

Във връзка с това една трета алинея към същия текст, която уточнява какво се разбира по принцип под „организирана полити-ческа дейност“. Предложението е „Под организирана политическа дейност се разбира провеждането на митинги, демонстрации, съб-рания и други форми на публична агитация в подкрепа на полити-ческите партии, както и на кандидати за избори“. Този текст беше търсен и намерен след много усилия.

По чл.15. Това е текст, свързан с финансирането дейността на политическите партии. Предложението е за нова алинея, т.е. редак-ция, на ал.2, чл.15. „Политическите партии не могат да получават помощи, дарения и завещания от чужди държави и организации, както и от анонимни източници“. Второ изречение: „Те могат да получават от чужди граждани дарения в размер до 500 щатски до-лара, когато даренията са отделени от отделни лица, и до 2000 щатски долара, когато даренията са от група лица“. Трето изре-чение: „През една календарна година не може да се получава повече от едно дарение от едно и също лице или от една и съща група лица“.

Следващото предложение, моля ви да изслушате всички пред-ложения, след което ще се дискутира, в същия чл.15 се предлага да се създаде една ал.4 със следното съдържание: „Получените пари и имущества в нарушение на ал.2 и 3 се отнемат в полза на държавата“.

Другото предложение е свързано с чл.18, ал.2 от законопроекта. Досега текстът гласеше така: „Доходите от стопанската дейност на политическите партии се освобождават от облагане с данъци“, но това е една нецелесъобразна разпоредба. По-точно е да се възпроизведе споразумението от „кръглата маса“ и да се каже: „Доходите от стопанската дейност на политическите партии се ползват с облекчение в данъчното облагане по ред, определен от Министерския съвет“, а не „се освобождават от данъци“.

По чл.18 а. Този член се отнася до финансовата дейност на политическата партия и се казва в първата алинея, че тя е явна. Сега се предлага да се създаде една втора алинея на текста „Контролът за законността на придобиването и разпореждането с имуществото на партиите се осъществява от парламентарно-обществен постоянно действащ орган към Народното събрание“. И по-нататък: „Всяка година до края на м.март партиите представят доклад пред Експертната комисия за размера и източниците на приходите и разходите за предходната година, който се обнародва в „Държавен вестник“. Такъв отчет се представя и най-късно в двуседмичен срок до деня на произвеждането на изборите.

Предложения във връзка с преходните и заключителните разпоредби. Някои от тях са свързани с току-що направеното от мен предложение за начина на финансиране на дейността на политическите партии.

Предлага се в тази глава да се създадат следните текстове:

Първият текст не е във връзка с финансирането. Текстът да гласи: „Когато организации и движения, които не са партии и желаят да участват със свои кандидати в изборите за Народно събрание (както приехме преди малко за Велико народно събрание), в избори за народни съвети и други изборни органи или да участват в предизборни коалиции, за участието си в изборите те следва да се регистрират по реда, предвиден за партиите“. В този случай по отношение на тях се прилагат разпоредбите на Закона за политическите партии.

И още един текст, свързан с това положение: „По отношение на организации, движения и сдружения с политическа цел, изрично заявено в техния устав и програма се прилагат правата, задълженията и забраните за политическите партии, предвидени по този закон.“

Последното предложение е свързано непосредствено с финансирането и има временен характер: „В едногодишен срок от влизането на закона в сила политическите партии могат да получават от чуждестранни юридически лица с идеална цел в дарение техни-

чески средства или тяхната парична равностойност, които са им необходими за осъществяване на тяхната дейност."

Втора алинея: „Когато даренията по предходната алинея са в парична равностойност, те се превеждат задължително в специална целева валутна сметка на съответната политическа партия в Българската външнотърговска банка."

С това, другарки и другари народни представители, се изчерпват предложенията по този законопроект. Още веднъж повтарям, че някои от тези предложения бяха взети предвид при първоначалното гласуване, а сега става дума за едни по-точни редакции, а има и две нови предложения, които са в съответствие с подписаното споразумение на Националната кръгла маса.

Председател Станко Тодоров: Вносителят съгласен ли е? — Да. Другари, предлагам да гласуваме по раздели.

Моля, който е съгласен със заглавието на закона, моля да гласува.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Заглавието се приема.

По глава първа „Общи положения". Моля, който е съгласен с глава първа, да гласува.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Глава първа се приема.

Глава втора „Образуване и права на политическите партии". Моля, който е съгласен с глава втора, да гласува.

Имате ли възражения?

Има думата народният представител Зикулов.

Васил Зикулов: Ако правилно съм разбрал, към тази глава се отнася допълнението, което направи Законодателната комисия по отношение на участието на профсъюзни и други организации в политическия живот.

Ако съм прав, имам едно уточнение. Аз приемам допълнението, както беше направено от Законодателната комисия, но смятам, че то трябва да бъде уточнено. То беше направено в смисъл, не мога да възпроизведа точния текст, че организирана политическа дейност е провеждането на събрания, митинги, публикуването на материали в полза на една от политическите партии.

Смятам, че трябва да се каже и „или вреда". Тъй като участието в организирания политически живот може да се изрази само в това „долу еднo-коя си партия!". Това са мотивите ми да се внесе уточнение, че участието в организирана политическа дейност е участие със собствена дейност, като организиране на митинги, събрания, публикации на материали в полза или вреда на една от политическите партии или кандидати.

Гиньо Ганев: Няма пречки да направим това допълнение.

Председател Станко Тодоров: Да, приема се. Моля, който е съгласен с това уточнение, което предложи генерал Зикюлов към глава втора, да гласува.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Предложението се приема.

Преминаваме към гласуване на глава трета „Имущество на политическите партии“.

Има думата народният представител Илия Гунчев.

Илия Гунчев: Този закон го приемаме на второ четене. Той предизвика много оживени дискусии. Ние го разглеждахме и в парламентарната група на БКП. Наблюдавахме неговото разискване на „кръглата маса“ и аз ще гласувам за направеното предложение дори и поради тази причина, че решихме единодушно да подкрепим закона, но искам да кажа, че не бих бил в съгласие със съвестта си, ако не изкажа някои лично мои мнения по предложеното и по-конкретно по глава трета, където се третира въпросът за получаване на чуждестранна помощ и дарения.

Ние наблюдавахме как на „кръглата маса“ с часове, а може би и с дни определени политически сили с пяна на уста доказваха, че трябва да имат право да получават дарения в долари, в лири и в марки. Трябва да кажа, че всеки от нас, разсъждавайки по този въпрос, определя своето лично отношение.

Аз смятам, че нито една уважаваща себе си, национално мислеща политическа партия не може да прибегва до такива дарения и източници на финансиране. Убеден съм, че Българската комунистическа партия, убеден съм, че и Българският земеделски народен съюз не могат да прибегват до такива дарения, защото тяхната сила не е извън граница, техните корени и тяхната сила са сред селяните, сред работниците, сред трудовата интелигенция изобщо.

На нас ни обясниха току-що, че тези средства ще постъпват в специална сметка на Българската външнотърговска банка. Те ще се набират сякаш под един стъклен похлупак и там ще става ясно и може да бъде показано на всички коя партия от кои източници получава долари, марки, лири стерлинги или друга валута.

На целия български народ може да стане ясно кой плаща тази музика, която определени политически сили свирят вътре в страната. На целия български народ може да стане ясно кой плаща, за да бие даденият политически барабан за постигане на определени политически амбиции.

При тази гласност аз смятам, че никоя партия, която има в себе си значителни личности, не би използвала това и би бягала от това като дявол от тамян.

За съжаление, което го няма — го няма. Това, което Господ го е отнел, ние с вас не можем да го добавим никому.

Същите тези личности и движения, които през този период се бореа така упорито, за да получат такъв доларов кокал, през последните 4 месеца упорито и настойчиво се опитваха да оклеветят и да очернят настоящото Народно събрание. Искам да кажа, че след 10 ноември, когато здравите сили в Българската комунистическа партия, в Политбюро и нейния Централен комитет извършиха така необходимия поврат, Народното събрание, получило нови възможности и нова свобода, извърши огромна работа. Извърши я ръководството на Народното събрание, извършиха я постоянните комисии, извършиха тази работа всички народни представители.

Смятам, че за тази работа цялото Народно събрание и всички народни представители заслужават една похвала, една тежка добра дума.

Ще гласувам за направеното предложение.

Председател Станко Тодоров: Има думата народният представител Михаил Геновски.

Михаил Геновски: Уважаеми другарки и другари народни представители! Днес Народното събрание е изправено пред една дилема — да узакони ли намесата на чужденци във вътрешния политически живот на България, която през най-тежки изпитания просъществува 13 века, или да отстои националното достойнство и на парламента, и на българския народ.

Вчера узнах, че американският журналист Дейвид Вайнер във всекидневника „Ню Йорк Таймс“ от 1 април т.г. е отбелязал: „В България са започнали да пристигат вече първите пратки екипировка и техника, изпращани от частни лица от Съединените щати, Великобритания и Федеративна република Германия на адрес на опозиционните партии“.

И пред свършен факт, видимо след предварителна договореност между някои опозиционни партии и чужденци, благодетели на тези партии, помощта вече пристига, от Народното събрание се иска да придаде законност на тази помощ.

На „кръглата маса“ е подписано и споразумение със следния текст: да се допусне възможност чужди граждани да правят индивидуални или колективни дарения в полза на политическите партии в размер най-много на 500 щ.долара за индивидуалните и 2000 щ. долара за колективните. Общата бройка на едната и на другата категория може да бъде 1000, 5000, 100 000. А по 500, съответно по 2000 долара — изчислете.

При обсъждането в Законодателната комисия на претенцията на опозиционните партии за допускане и узаконяване на такива помощи от чужбина за политическите партии един от техните участници в „кръглата маса“, както е записано в стенограмата, наивно заяви: „Ще влезе валута в България, страната няма да загуби“. Нещастна моя родино, тежко ти, ако с тези пари, с които ще се облагодетелствуват българските политически партии, ти ще спечелиш. Срамна печалба. Надявам се, че на всички другари народни представители е известна популярната народна мъдрост: „Който плаща парсата, той поръчва музиката“.

В постигнатото и подписано на „кръглата маса“ споразумение се претендира и за друга допълнителна помощ на политическите партии.

Като временна мярка в допълнителните разпоредби на закона да се предвиди възможност в едногодишен срок от деня на влизане в сила на закона политическите партии да получават дарения от чуждестранни организации с идеална цел под форма на технически средства и материали, пряко необходими за дейността на партията или техен паричен еквивалент. Когато тези дарения са в парична форма, средствата задължително да се превеждат в целева валутна сметка в Българската външнотърговска банка на името на съответната партия.

Освен това утешение споразумението съдържа още една утешителна клауза. Контролът за законността по придобиването и разпореждането с имуществото на партията да се осъществява от парламентарно обществен постоянно действащ орган на Народното събрание. Всяка година, до края на март, партиите представят доклад пред експертната комисия за размера и източниците на приходите си за предходната година, който се обнародва в „Държавен вестник“. Такъв отчет се представя най-късно в двуседмичен срок до деня на произвеждането на избори за Народно събрание.

И така тази утешителна клауза предвижда, че и след изборите може да продължи получаването на такава помощ. И всяка година, и след като тези партии вече ще са влезли в парламента и ще съставляват самия парламент, да продължават да получават помощ и дарения от чужбина. Какво утешение. Партиите, това са структурни органи на самия парламент, на парламентарната система. Какъв ще е този парламент, участващите в който политически партии ще се финансират от чужбина.

При обсъждането на тази дилема в Законодателната комисия представител на Съюза на демократичните сили подхвърли: „А българското правителство не се ли обръща към западните държави за помощ?“ Аз отвърнах: едно е да получаващ безвъзмездно помощ от чужбина, а друго е да сключиш сделка, да получиш заем

срещу тежки лихви. Мъдрост на древния Рим е останала във философията на международното право: договорното правило „До ут дес“, („Дай, за да ти дам“). При „помощ“, изразена в заем, заемодателят дава, за да получи лихви, а при формално безвъзмездното дарение какво ще получи дарителят, какво ще му даде насреща дареният. Отсъдете сами, другарки и другари народни представители.

В своя труд за правото на война и мир бащата на съвременното международно право Хуго Гроций е разчленил правилото „До ут дес“, („Дай, за да ти дам“). Ето вариантите на това разчленяване: „До ут фациас“, „Давам, за да извършиш“; „Фацио ут фациас“ — „Правя, за да направиш“; „Фацио ут дас“ — „Правя, за да дадеш“. Размислете върху кой да е от тези варианти — винаги трябва да има насрещен еквивалент. Трябва срещу дарението да дадеш или да направиш нещо. Мъдрост от векове е останала — когато ти дават за политически цели, ще ти искат насреща политическа престация. Едва ли дарителите за политически цели ще очакват като награда за дарението само божията благодарност. Съдете сами.

В безсмъртното творение „Енеидите“ Вергилий е отсъдил: „Тимо мео данаус ет дона ферентес“ — „Пази се, страхувай се от данайците и когато ти поднасят дар“.

В нашата история остана и досега съществува укорът към онези, които отправяха махзари до турския султан: Да „спасим“ България от български политически дейци.

Парламентът, който ще се състои от политическите партии, които са били, а и евентуално продължават да бъдат поддържани от чужбина, сигурен ли е срещу намеса на чужда политическа воля при изява на своя воля, какво би останало от независимостта на България, когато като равноправен член тя трябва да влезе в общия европейски дом.

Убеден съм, че историята ще осъди жестоко тези партии, които искат помощ от чужбина. Но Девето народно събрание на Народна република България ще избегне ли укора на историята? Ето защо по съвест и с убеденост ще гласувам против такъв текст в Закона за политическите партии, който би легализирал получаването от чужбина на помощи за български политически партии, защото като българин и гражданин на Народна република България не бих искал моята родина да се поставя в зависимост — морална и политическа, от чужди политически сили. Затова пък бих гласувал с пълно сърце и с разум за решение на Народното събрание, с което категорично да се забрани на политическите партии да получават каквито и да било материални помощи от чужбина, както е в ал.2 на чл.15 от този текст, който ни е раздаден, а не това, което сега се добавя. Съгласно чл.16 от законопроекта, който предвижда, че

държавата може да субсидира политически партии при провеждане на избори за представителни органи, както и дейността им в зависимост от броя на народните представители в рамките на определени-те за тази цел средства в държавния бюджет. И така съгласно този текст от законопроекта въпреки тежкото икономическо положение на страната за предстоящите избори нека Народното събрание да предвиди специално перо, допълнение в държавния бюджет за подпомагане българските опозиционни политически партии с български пари, с парите, които идват от труда на българските тру-дещи се. *(Ръкопляскания)*.

Председател Станко Тодоров: Има думата Константин Атанасов.

Константин Атанасов: Другари и другарки, ние приехме всички политически компромиси, които бяха направени на преговорите на „кръглата маса” и за Велико народно събрание, и за Избирател-ния закон, и за президент. Смятаме, че правилно ги приехме.

Предлага се въпросът за помощите зад граница. Тук въпросът предизвиква много спорове. Аз смятам, че и този текст трябва да приемем, но с известно допълнение. Предлагам конкретен текст да се добави към алинеята: „Като съответните партии се задължат системно да информират обществеността за получените помощи”. *(Оживление в залата)*.

Това изключение не е политически компромис на „кръглата ма-са”, а това е добра воля от едната страна. Мисля, че трябва да прие-мем законопроекта с това допълнение.

Председател Станко Тодоров: Друга към гласуване на тази глава. Смятам, че можем да приемем допъл-нението на Константин Атанасов.

Моля, които са съгласни с текста на глава трета с добавките, които направи Гиньо Ганев от името на Законодателната комисия плюс поправката на Константин Атанасов, да гласуват.

Елена Лагадинова: Аз правя предложение специално този параг-раф 15 да се гласува отделно.

Председател Станко Тодоров: Е, сега всеки може да си прави предложение. Другари, искам да ви помоля сериозно. *(Обаждат се от залата)*

Председател Станко Тодоров: Без емоции. Ние сме сериозни хора. Обсъждаме един важен документ за политическите партии. На всички ви е ясно, че в този пункт се прави компромис. Този ком-

промис е приет вече. Аз бих ви помолил да приемете предложението.

Другари, всеки може да добави своите възражения. Ще спечели ли от това текстът?

Имаш думата, другарю Левчев, щом толкова настояваш.

Любомир Левчев: Няма да прибавям своите възмущения, а искам да направя, без всякакви емоции, едно предложение. Текстът за даренията. Само този текст да отпадне от закона. Не е желателно да се обвързваме с един текст, който няма да прави чест на нашето законодателство. Но като няма този текст, това не означава, че ще се забранява получаването на тези помощи. Нека, който получава помощите, да си носи сам отговорността за това, а не ние да узаконим чрез този текст чужди деяния. Ние няма да го забраним, като не включим този текст, но няма да му поемем отговорността. Това е едно предложение.

Гиньо Ганев: И в двата случая става дума за дарения.

Председател Станко Тодоров: Моля другари, пристъпваме към гласуване.

Народните представители, които са съгласни да приемем глава трета „Имуществото на политическите партии“ с тези уточнения. . .

Михаил Геновски: Трябва отделно да гласуваме този въпрос. Ние сме съгласни с другите текстове. Как сега да разгранича аз другите текстове?

Председател Станко Тодоров: Добре, да гласуваме общо главата, а този текст ще гласуваме отделно. *(Оживление в залата)*

Михаил Геновски: Съгласен съм с този текст, както тук е даден. . .

Председател Станко Тодоров: Другарю Геновски, чухме много добре твоето много хубаво слово. Възхищаваме ти се като оратор, но трябва да видим сега как ще постъпим като политици в случая.

Андрей Луканов: Другарки и другари народни представители! Предстои да вземем едно изключително отговорно политическо решение преди всичко. И то се отнася не само до същността на спора, който се води тук, който всъщност и не е спор, тъй като съм убеден, че мнозина от нас споделят мислите, изказани от др. Гунчев и др. Геновски, в смисъл, че не е желателно български политически сили,

български политически партии да се финансират от небългарски източници. По това едва ли ще има много народни представители, които ще възразят. Но според мен въпросът, който обсъждаме, е друг.

Въпросът е за компромиса, политическия компромис, въз основа на който ще трябва да продължи осъществяването на процеса на мирен преход към демократично устройство в нашата страна и да се проведат предстоящите свободни демократични парламентарни избори. Под споразумението, което е сега в основата на дискусиата, стоят подписите на най-отговорните представители както на БКП, така и на БЗНС. Аз лично съм убеден, че и двете партии, но говоря сега за моята партия, за Българската комунистическа партия, би трябвало да дадат пример за спазване на договореностите. Друго поведение в сегашната политическа обстановка в страната според мен би било тежка грешка независимо от чувството за правота по този немаловажен, но все пак частен въпрос, на фона на целия комплекс от решения, взети на Кръглата маса.

Аз апелирам към членовете на парламентарната група на БКП да подкрепят компромиса като цяло. Мисля, че това ще бъде, може със забележка или резерва, това е друг въпрос, но това ще бъде израз на висока политическа отговорност пред времето, в което живеем, и пред бъдещето на страната.

Благодаря за вниманието.

Председател Станко Тодоров: Другари, аз мисля, че въпросът е ясен. Бих ви приканил да приемем предложението.

Моля народните представители, които са съгласни с глава трета с допълненията, които бяха направени, да гласуват.

Против? — 55. Въздържали се? — 34.

Глава трета се приема при 55 „против“ и 34 „въздържали се“.

Преминаваме към глава четвърта „Прекратяване на политическите партии“.

Който е съгласен с глава четвърта, да гласува.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Глава четвърта се приема.

Преходни и заключителни разпоредби и с допълненията, които бяха направени от Законодателната комисия, моля народните представители, които са съгласни с преходните и заключителните разпоредби, да гласуват.

Против? — 6. Въздържали се? — 4.

Законът се приема при 6 „против“ и 4 — „въздържали се“.

(Текстът на закона — приложение № 18, II)

Обявявам тридесет минути почивка.

(След почивката)

Председател Станко Тодоров: Уважаеми народни представители, продължаваме нашата работа. Преминаваме към въпроса за избиране Председател на Републиката.

Ще ви прочета

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

на парламентарните групи на Българската комунистическа партия и на Българския земеделски народен съюз:

„Другарки и другари народни представители,

Във връзка с приетото изменение и допълнение на Конституцията на Народна република България Народното събрание следва да избере Председател (Президент) на Републиката. Предлагаме за Председател (Президент) на Републиката да бъде избран Петър Младенов. Поради това на основание чл.90 от Конституцията на Народна република България молим Народното събрание да приеме следното

РЕШЕНИЕ

за избиране на Председател (Президент)
на Републиката

Деветото Народно събрание на основание чл.90 от Конституцията на Народна република България

РЕШИ:

Избира Петър Младенов за Председател (Президент) на Народна република България.

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ПАРЛАМЕНТАРНАТА
ГРУПА НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИ-
ЧЕСКА ПАРТИЯ:** Румен Сербезов

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ПАРЛАМЕНТАРНАТА
ГРУПА НА БЪЛГАРСКИЯ ЗЕМЕДЕЛСКИ
НАРОДЕН СЪЮЗ:** Виктор Вълков

Желае ли някой да се изкаже по това предложение? Има думата Илия Млечков.

Илия Млечков: Уважаеми народни представители! Намираме се в период на дълбоки промени в обществения, политическия и държавния живот. Тези промени са вследствие на историческата дата — 10 ноември. Това е пределът на тоталитарния режим и преходът към демокрация — една епоха, която си отива, и друга, която идва да я замести. Но за съжаление понякога след епохални борби, докато борците излекуват нанесените им рани, мародери

си окачват медали и се обявяват за герои. Не стана ли така у нас след 9 септември 1944 година?

След кратката радост и ентузиазъм последваха непредвидени събития и двама от създателите на народната власт — Трайчо Костов и Никола Петков, завършиха трагично, а мнозина отидоха по лагери и затвори. На върха на държавната власт застанаха узурпатори, които нямаха нищо общо с революционните борби на народа.

Днес, когато знаем кои имат заслуги за 10 ноември, ние сме задължени да укрепваме техните позиции, за да не се явят нови узурпатори. Един от най-активните участници в събитията на 10 ноември е др.Петър Младенов. Резонно е той да заеме поста на държавен глава, за да бъде делото на демокрацията в сигурни ръце.

Освен това налага се да се води културен диалог между отделни слоеве на обществото, за да се постигне национално съгласие за излизане от кризата, като се спечели доверие и пред външния свят.

Спомням си концепцията на Талейран — както в музиката, така и в политиката паузата е по-важна от звука. Това означава, че при водене на държавните дела са необходими умение и такт, разум и толерантност. Тези качества има др.Младенов. На нас ни е нужен такъв държавен глава, който да съчетава дипломатията с тежките проблеми на сегашната действителност.

В името на тези добродетели смятам, че най-подходящ за председател на Републиката е др.Младенов и ще гласувам за него.

Председател Станко Тодоров: Има думата народният представител Коста Андреев.

Коста Андреев: Уважаеми другарки и другари народни представители! Избирайки председател на Републиката, Народното събрание отваря цяла страница в политическата уредба на нашето общество. По своето значение този акт надхвърля рамките на едно обикновено Народно събрание. Впрочем и някои други закони, които приехме, също така и правителствената програма за излизане от кризата дават път на идеи, които довчера се смятаха за ереси.

Сега имаме Конституция и закони, които разчистват пътя за демократичните промени, за плурализма в икономическите и политическите отношения, осигуряват свободни избори и условия за осъществяване на един, бих казал, специфичен български модел към истинска демокрация.

Естествено не всичко върви и няма да върви гладко, но самият факт, че досега особени социални сътресения няма, че България запази един относителен политически стабилитет, е знак за надежда

и вяра, че все пак мирният преход към демокрация и пазарна икономика е възможен. Убеден съм, че тази надежда ще получи нови опорни точки с избирането на председателя на Републиката.

Без да стои над парламента, председателят на Републиката ще разполага с достатъчно права и възможности, които ще го правят силен фактор на демократизацията, на вътрешната устойчивост и външната осигуреност на страната. Като имам предвид, че времето, в което навлизаме сега, е решаващо за утрешната съдба на страната, че корабът на България трябва в буквалния смисъл на думата да премине между Сцила и Харибда за председател на Републиката ще ни е нужен човек с доказани качества на опитен политик, на национален лидер с лично мъжество и обаяние, ако щете.

Ето защо аз подкрепям направеното предложение за председател на Републиката да бъде избран др.Петър Младенов. Това е име на реформатор и демократ, известно и у нас, и в чужбина, един от малцината, които поеха върху себе си целия риск за свалянето на авторитарния режим и направиха най-много за промените след 10 ноември. Нещо повече, в известен смисъл неговото име се възприема от нашия народ, а и от влиятелни кръгове на световната общественост като гаранция за демократичния обрат на обществото.

При сегашното съотношение на политическите сили у нас др.Петър Младенов е онази обединяваща личност, която, дълбоко съм убеден, ще се ползва с доверието и подкрепата на почти всички партии и обществени организации в страната. За България сега най-важното е националното съгласие. Това е главното условие за излизане от тежкото социално-икономическо положение, за мирен преход към демократична парламентарна и правова държава.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Другари, предлагам да пристъпим към гласуване. Моля народните представители, които са съгласни с предложението на двете парламентарни групи за председател на Народна република България да бъде избран Петър Младенов, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Другарят Петър Младенов е избран единодушно. *(Ръкопляскания)*

Моля всички народни представители да станат, за да положи клетва новият председател.

Чете:

„Подписаният Петър Тошев Младенов — Председател (Президент) на Републиката в изпълнение на изискванията на чл.96 от Конституцията на Народна република България полагам пред Народното събрание следната

КЛЕТВА

Заклевам се в името на Народна република България да спазвам точно Конституцията и законите на страната и във всичките си действия да се ръководя от интересите на народа."

Петър Младенов: Заклех се.

Председател Станко Тодоров Моля председателя да подпише клетвата.

(Петър Младенов — подписва клетвата)

Председател Станко Тодоров: Давам думата на др.Петър Младенов.

Петър Младенов: Уважаеми народни представители, драги съотечественици, дами и господа! Позволете ми да изразя дълбока признателност за високото доверие, което Народното събрание ми гласува с избирането ми за държавен глава.

Едновременно с това искам да изкажа благодарност на всички политически сили, на всички партии, организации и движения, които застанаха зад моята кандидатура. Приемам тази широка подкрепа като израз на волята и желанието на целия народ. Това ми дава основание с увереност да поема новия пост, вдъхва ми надежда, че бих могъл успешно да изпълнявам новите си задължения.

Смятам за свой дълг още в началото да заявя, че ще осъществявам бъдещата си дейност в пълно съответствие с компетенциите и функциите на новата институция така, както са определени в текста на Конституцията, утвърден от Националната кръгла маса и приет от Народното събрание. Давам си сметка за голямата отговорност, която поемам, и за сложността на задачите, които предстои да решавам.

Най-важната и най-сложната от тях е гарантирането на мирния преход от тоталитаризъм към демокрация. Всички ние вярваме в необратимостта на обновителните процеси, обхванали нашата страна. Убедени сме в необходимостта от тяхното задълбочаване и искрено желаем това да става по мирен, демократичен и цивилизован начин.

Споделям разбирането, че за постигането на тези цели повече от когато и да било са ни нужни спокойствие и сигурност, стабилност и национално единение. Воден от това разбиране, в качеството си на държавен глава аз ще положа максимални усилия, ще използвам добросъвестно всичките си правомощия за гарантирането на тези жизнено необходими за нашето развитие условия и предпоставки. Но доколкото става дума за проблеми, засягащи върхов-

ните интереси на нацията и държавата, моите усилия и действия биха могли да бъдат плодотворни само ако са неразделна част от общите усилия и действия на целия народ, на всички граждани на България.

Ето защо аз искрено се надявам, че по време на своя мандат ще може да разчитам на всеобща подкрепа и съдействие. Като председател на Републиката ще се ръководя от правилото, че държавният глава е един за всички граждани независимо от техните политически, религиозни и други убеждения. Оповавайки се на това правило, ще очаквам и взаимност. Изпитанията, които ни очакват, изискват и налагат това.

Първото изпитание, пред което сме изправени, са предстоящите избори за Велико Народно събрание. Целта, към която се стремим, са свободните и демократични избори. От начина, по който те ще бъдат организирани и проведени, зависи много. Трябва да бъдат създадени условия народът според собствените си възжелания и по своя воля честно и открито да изкаже предпочитания за бъдещето на страната. Няма съмнение, че предстоящите избори ще станат проверка за нашата готовност и способност да водим конструктивен политически диалог, да осъществим собствените си намерения и амбиции за демократизиране на обществото.

Изпълнявайки възложената ми мисия, според компетенциите си аз ще работя за създаването на необходимите условия за провеждане на мирни и спокойни избори, които биха отразили реалното съотношение между политическите сили в страната и по най-справедлив начин биха гарантирали надеждите и очакванията на народа.

Второто изпитание, пред което сме изправени, е реформата на икономическата система. Няма да се впускам в подробности. Картината за сегашното тревожно състояние на икономиката е ясна. Няма илюзии по въпроса за огромните усилия, които са необходими за намиране на изход от положението.

След като предприе някои неотложни конкретни мерки, правителството внесе и Народното събрание утвърди Програма за радикална икономическа реформа. Главното и решаващото сега са практическите мерки за нейната реализация.

Не бива да се заблуждаваме и да се надяваме на чудеса. Предстоят ни сложни, напрегнати и трудни години. Но друг път, друго спасение няма.

Проблемът е национален. И тъкмо затова той трябва да бъде грижа не само на правителството което и да е то. Този съдбовен проблем трябва да стане грижа и дело на цялата нация. А това значи на всички политически организации и движения, на всички и на всеки, който се чувства българин и мисли за България. Тъкмо от тази позиция аз виждам своята отговорност като държавен глава по отношение на пазарно ориентираната икономическа реформа.

Третото изпитание, което ни очаква, е изработването и приемането на новата Конституция на страната. Идеята и мотивите на обновителните процеси, обхванали нашето общество, са насочени към превръщането на България в демократична и правова държава. Изявяващите се политически тенденции доказват, че тъкмо тези очаквания предхождат раждането на бъдещата Конституция. На нас ни трябва такъв основен закон, който да бъде в съзвучие със здравите демократични традиции и стремежи на българския народ и същевременно да отговаря на съвременните представи за демокрация.

Българинът и българската нация са заслужили и заслужават да живеят и се изявяват достойно и със самочувствие и в собствената си страна, и по големия свят.

На нас ни трябва такъв закон, който да дава и гарантира на всички български граждани равни права и свободи. На нас ни трябва най-сетне такъв основен закон, който, отчитайки конкретните условия, мъдро и справедливо да решава националния въпрос, да бъде надеждна и трайна опора на националното единение.

Мое свещено задължение на гражданин на България и държавен глава ще бъде да дам своя принос за изработването и приемането на такава Конституция, която да гарантира бъдещето на нашата страна като демократична и правова държава.

Друго изпитание, пред което сме изправени, е екологичната обстановка в страната. Българският народ има сериозни основания да бие тревога за увеличаващата се опасност от екологична катастрофа. Известно е, че в отделни райони състоянието на околната среда достигна критични граници. Известни са и причините, довели до това състояние, както и последиците за здравето на хората, за природата, за жизнената среда изобщо.

Екологичният проблем е колкото хуманитарен, толкова и икономически, социален и политически. В този смисъл той също е първостепенен държавен проблем.

Като държавен глава аз ще бъда не само съпричастен към грижите на хората, но според възможностите си ще се ангажирам и с неговото решаване разумно и без отлагане.

Уважаеми народни представители! През последните години светът се променя към по-добро. Ние приветствуваме положителното развитие на отношенията между двете най-могъщи сили на съвременния свят – Съветския съюз и Съединените щати.

Промените, които стават у нас, разкриват благоприятни възможности за отварянето на България към света и по-специално към Европа, за нейното приобщаване към осъществяващите се икономически, политически, информационни и други интеграционни процеси.

Нашата страна е заинтересувана да съдействува за утвърждаването на новите тенденции в международните отношения. Ние трябва

ва да продължим усилията си за активизиране на контактите си както с международни политически и икономически организации и институции, така и с отделните държави.

Като народ, като нация следва да съхраним историческите измерения на дружбата и сътрудничеството ни с Русия, с руския народ и Съветския съюз, като ги обогатяваме и развиваме на съвременно равнище и във взаимен интерес.

Нашата страна трябва да продължава да дава своя принос за укрепване на двустранното и многостранното сътрудничество на Балканите в духа на новите тенденции в международните отношения. В този смисъл следва да преоценяваме и развиваме отношенията с държавите от всички райони на света.

Същевременно външната политика на България и занапред ще бъде съобразена с поетите задължения съгласно подписаните от нея многостранни и двустранни документи.

Накратко това е платформата, върху която ще изпълнявам задълженията си като президент на страната в областта на външната политика.

В заключение бих искал още един път да заявя, че за мен като държавен глава над всичко са интересите на българския народ и на България. Нека това бъдат клетвените думи, с които поемам високия пост, който ми доверявате.

Благодаря ви.

(Продължителни ръкопляскания.)

Другари народни представители, моля на основание текста от Конституцията, който предвижда избора на председател (президент) на Републиката и не допуска съвместимост на този пост с член на парламента, с депутат в парламента, да бъде освободен от моите задължения като народен представител.

Председател Станко Тодоров: Моля народните представители, които са съгласни с молбата на Председателя на Републиката да бъде освободен от задълженията му на народен представител, да гласуват.

Има ли против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Другарят Петър Младенов е освободен като народен представител.

Искам от ваше има, dragи другарки и другари, да благодарим на др. Петър Младенов за четиригодишната му дейност като народен представител в Девето народно събрание и за четиримесечната му дейност като председател на Държавния съвет.

В същото време да му пожелаем успехи на този най-отговорен пост в държавата, за който ние му гласувахме доверие. *(Ръкопляскания.)*

Другари, пристъпваме към обсъждане на следващата точка от дневния ред:

Предложение за прекратяване предсрочно пълномощията на Народното събрание

Предлагам Народното събрание на основание чл.69, ал.2 от Конституцията на Народна република България да приеме следното

РЕШЕНИЕ

за прекратяване предсрочно пълномощията на Народното събрание

Девето Народно събрание на основание чл.69, ал.2 от Конституцията на Народна република България

РЕШИ:

1. Прекратява предсрочно пълномощията си.
 2. Девето народно събрание да продължи да изпълнява функциите си до избирането на Велико народно събрание.
- Има ли други предложения по този въпрос? — Няма.
Моля, които са съгласни с това предложение, да гласуват.
Има ли против? — Няма. Въздържали се? — Няма.
Приема се.

Уважаеми народни представители! Ние сме в края не само на шестнадесетата сесия, но и в края на Девето народно събрание. След 10 ноември 1989 г. повратът към обновление и демократизация промени и дейността на парламента. Той се освободи от грубата опека на авторитарния режим и на ръководения от Тодор Живков Държавен съвет.

За по-малко от четири месеца бяха проведени шест сесии. Обсъдихме и приехме 35 закона и редица важни документи от решаващо значение в мирния преход към демокрация и за излизане от стопанската криза.

Законодателната дейност на Народното събрание се осъществяваше не само при активното участие на народните представители и на постоянните комисии, но и с по-пълно съобразяване с общественото мнение.

В тази насока отдаваме дължимото и на „кръглата маса“, чиито политически споразумения оказаха положително въздействие в законодателната работа на парламента.

Сегашната сесия на Народното събрание прие закони, улесняващи мирния преход към демократизация на обществото и излизането на стопанството от кризисно състояние.

Утвърдихме най-необходимите в момента промени в Конституцията. Те са юридическа основа за постоянно работещ парламент.

Премахва се Държавният съвет, който стоеше на практика над Народното събрание, изземваше неговите функции и беше инструмент на авторитарната еднолична власт. Учредяването на президентския институт, действащ в рамките на Конституцията и осигуряващ точното изпълнение на законите, ще активизира демократичните процеси и ще гарантира стабилност в обществото. Утвърждаването на многообразие и равнопоставеност при различните форми на собственост е конституционна гаранция, че икономиката ще се преориентира към социално насочено пазарно стопанство.

Конституционните промени убеждават, че България уверено, стабилно и динамично ще върви в бъдеще към цялостна демократизация на обществото.

Самостоятелният закон за избиране на Велико народно събрание отговаря на желанието на всички политически сили да се изгради по демократичен ред постоянно действащ, компетентен, ползващ се с доверието на народа парламент, отговарящ на обществено-политическите потребности в съвременния етап на развитие. Мажоритарно-пропорционалната изборителна система синтезира най-доброто в изборителното право и отговаря на изискването изборителите по съвест и лична преценка да дадат своя вот на доверие в парламента, да бъдат представени всички политически сили съобразно волята на гласувалите. С този закон Народното събрание внася съществен принос за обновлението на политическия живот чрез демократични и свободни избори, в условията на партиен плурализъм.

С приемането на Закона за политическите партии се придвижваме към политически плурализъм. За да се развива и укрепва той, се създаде юридическа уредба за сдружаването на гражданите в политически партии. Убедени сме, че законът ще допринесе да се изяснява политическата воля на народа, да се приобщават гражданите към държавната политика.

Важен елемент на демократизацията е да се гарантира защитата на правата на гражданите, техните свободи и законни интереси в наказателното правосъдие. Промените и допълненията, внесени в Наказателно-процесуалния кодекс и в устройството на съдилищата, отговарят на изискванията за съвременна цивилизована наказателна политика. Коренните промени в прегледа по реда на надзора, на влезли в сила съдебни актове ще задоволят потребността на гражданите справедливо да се коригират допуснати нарушения в съдопроизводството. И в тази област се разделяме с досегашната система на администриране, въвеждаме всепризнати демократични принципи.

В съответствие с държавната политика да се гарантират имуществените права на гражданите шестнадесетата сесия направи промени и в Закона за собствеността.

Уважаеми народни представители! Парламентът утвърди правителствената Програма за излизане от стопанската криза и за разгръщане на икономическата реформа. Водеща идея в този документ е да се осъществява преход към социално ориентирана пазарна икономика. Дадохме вот на доверие на предложената от правителството нова икономическа политика. Подкрепяме радикалната икономическа реформа, която искаме поетапно, но ускорено да се внедрява в народното стопанство.

Споделям откровено, че подобна комплексна правителствена програма досега не е внасяна в Народното събрание. Ще поощряваме правителството в стремежа да се осъществяват структурни промени за увеличаване на експортните ресурси и за задоволяване на вътрешния пазар.

Важен принцип на икономическата реформа е многообразието във формите на собственост, като се създават равни икономически условия за тяхното развитие на базата на лоялната конкуренция. Това налага да се осъществи приватизация на една част от държавната собственост. Нужно е да се подготви и внесе в Народното събрание законопроект за денационализация, като се определят и правомощията на правителството в приватизацията на част от държавната собственост.

Настъпва време за развитие на личната инициатива, която ще бъде фактор в икономическото развитие на страната.

Структурните промени, закриването на губещите производства, прекратяването на бюджетните дотации за голяма част от нискорентабилните предприятия, инфлацията и пазарните механизми ще предизвикат и неблагоприятни тенденции в жизненото равнище на гражданите. Проблемът за възможно най-ниската социална цена на икономическата реформа и на антикризисните мерки е толкова важен, колкото и изпълняването на новата икономическа политика. Не бива да забравяме, че трудещите се са главният фактор на икономическите промени. Това налага правителството да разработи обоснована програма за ограничаване на отрицателните явления, следствие от антикризисните мерки и на икономическата реформа. В програмата да намерят място социалните гаранции, осигуряващи правото на труд и реализация, запазване на равнището на потребление и жизнения минимум за хората с по-ниски доходи, смекчаване на влиянието на инфлационните процеси и на безработицата. Не бива да допуснем бедните да стават още по-бедни. Необходимо е добре обмислена компенсационна социална политика, системно, съобразно темповете на инфлацията, индексирание на заплатите и пенсите, осигуряващо пълна компенсация за хората с по-ниски доходи.

За да се излезе от кризата, се изисква правителството да има пълен контрол и активно да влияе върху икономическото разви-

тие. Да се възстановят нарушените междуотраслови и вътрешноотраслови връзки, най-разумно да се използват възможностите на страната. Необходимо е да се издига ролята и мястото на научно-техническата интелигенция, призвана да даде решаващ принос в преустройството на народното стопанство. Да се насърчават трайните и стабилни икономически интереси на трудовите колективи.

Народното събрание, в съответствие с промените в Конституцията, избра Петър Младенов за Председател (Президент) на Републиката. Да му пожелаем успех на този най-отговорен държавен пост в сегашния съдбоносен период за развитието на България.

Уважаеми народни представители! В съответствие с член 69, алинея 2 от Конституцията Народното събрание вече взе решение да се саморазпусне, преди да изтекат пълномощията му. Но ще изпълнява функциите си до избирането на новия парламент. Проникнати от отговорност в това съдбовно за страната време, ще продължим да работим за приемането на неотложни закони, свързани с прехода към демократично общество, и за стабилизиране на икономиката. Нека изпълним докрай своя дълг към народа, който ни е избрал.

От трибуната на Народното събрание искам да призова вас — депутатите, представителите на политическите партии, на организациите и движенията — да се издигнем над теснопартийните амбиции и да поставим над всичко интересите на България.

Закривам шестнадесетата сесия на Деветото народно събрание.
(Ръкопляскания)

(Закрито в 12 ч. и 35 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Ст.Тодоров